

מסורת הש"ם

א) ג'י"ל חמת המלוא;
ב) קדושין לא, א) שם. לעיל לה. ע"ז ג, (ד) ויע"ש בתוס' ע"ז ג. ובקדושין לא. ד"ה גדול;
ג) לעיל פה;
ד) פנהדצין פו, (ו) ב"מ יג, (ח) ג"ל שור שנגח ד' וי'. חל"ג, ט) נחמדות מז;
ה) נחמדנר ל, (ס) נחמדות מו;
ו, (ז) ד"ה מי;
ז) ויעין תוספות עירובין טו, ד"ה דילמא;
ח) ד"ה שמתו;
ט) ויע"י תוספות יעין יב: ד"ה רפואתו;

ⓘ

תורה אור השלם

- וְשִׁפְטוּ הָעֵדָה בֵּין הַמִּכָּה וּבֵין גֵּאל הָרוּם עַל הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה: במדבר לה כד
- וְזֹאת הַמִּצְוָה הַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יי אֱלֹהֵיכֶם לַלְמֹד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְיִשְׂרָאֵל: דברים ו א

ⓘ

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה וכן וכי שהגיע למחקר שאינו אלא נמנעו:

ⓘ

גליון הש"ם

בתנ"י ר"א אין לעבדים בושת. עיין מנה פז מז ע"א תוספות ד"ה נדק: שם החובל בהן חייב. עיין לעיל דף פה ע"ב תוספות ד"ה נהי דוק:

ⓘ

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) סתנ"י בזמן שהוא של. ע"י פני יחשע ולפני"ש לעיל דף פו ע"א לק"מ יעו"ש ודוק:

כל שאינו נמכה כו'. וסומא הא אפיקמיה מדין מיתת צית דין:

כל שישנו נמשפט כו'. דהא אפיקמיה מכלל ושפטו: רב יוסף. סגי נהור הוי: **במתנ"י** **ושור אינו משלם אלא נזק**. כדלמר בפ"ב (כו). איש צעמיתו ויקרא כד] ולא שור צעמיתו: ופטור מדמי ולדו.

כדלמר בשור שנגח י' את הפרה (לעיל

מב). אנשים [שמות כא] ולא שורים: מכה אציו ואמו אין חייב עד שיעשה בהן חבורה צאלו הן הנחנקין (פנהדצין דף פה:): **עבד ואשה שחנלו נאחרים פטורים**. שאין להם מה לשלם: **נתגרשה האשה ונשחרר העבד**.

וקנו נכסים: חייצין לשלם. שהרי ממחלה הן חייצין אלא שאין להם מה לשלם שנכסי מלוג של אשה משועבדים לצעל לפירות ולירוסה(י): **גב' נצח קטנה של אחרים חנלה נמי**. גדולה **ודלי דידה הויא' נשנח נעורים נאכ**. דכתב[צנעוריה צית אציה' כל שצח נעורים לאציה(י) אפי' כסף קדושין שלו: **דלי צעי מסר לה אציה למוכה שחין**. דכתב(דברים כב) את צתי נתמי לאיש הזה אלמא צידו לתתה למי שיראה הלכך כסף קדושין נמי לאציה: לא מלי חביל צה. דאין

לי אין הלכה כרבי יהודה עבדינא יומא טבא לרבנן מ"ט דכי מפקדינא אית לי אנרא טפי: **במתנ"י** זה חומר באדם מבשור שהאדם משלם נזק צער ריפוי שבת ובושת ומשלם דמי ולדות ושור אינו משלם אלא נזק ופטור מדמי ולדות(י) המכה את אביו ואת אמו ולא עשה בהן חבורה וחובל בחבירו ביום הכפורים חייב בכול' *החובל בעבד עברי חייב בכול' חוץ מן השבת א] בזמן שהוא שלו י־החובל בעבד כנעני של אחרים חייב בכול' * רבי יהודה אומר אין לעבדים בושת יחש"ו פגיעתן רעה * החובל בהן חייב והם שחבלו באחרים פטורין י־העבד והאשה פגיעתן רעה החובל בהם חייב והם שחבלו באחרים פטורין אבל משלמין לאחר זמן י־נתגרשה האשה נשתחרר העבד חייבין לשלם י־המכה אביו ואמו ועשה בהן חבורה והחובל בחבירו בשבת פטור מכול' מפני שהוא נדון בנפשו י־החובל בעבד כנעני שלו פטור מכולן: **גב' בעא מיניה רבי אלעזר מרב החובל בבת קטנה של אחרים חבלה למי מי אמרינן כיון דאקני ליה רחמנא שבח נעורים לאב חבלה נמי דאבוה הוי מאי טעמא דהא אפחתה מכספה או דילמא שבח נעורים הוא דאקני ליה רחמנא דאי בעי לממסר לה למוכה שחין מצי מסר אבל חבלה כיון דאי בעי מתחבל בה לא מצי חביל לא קנייה ליה רחמנא אמר**

המלות והיאך יפרוס על שמע להוציא אחרים וצירושלמי דמוקי שלא ראה מאורות מימיו ציוש צצית אפל [אין שנולד צמעהר ואינו סומא א"ש אצל צגמרא דידן משמע דמיירי צסומא ממש ומפרש טעמא דרבי יהודה דלמר אין פורס משום דאין נהנה מן המאורות ורבנן [סבצין] אית ליה הנאה כר' יוסי שראה סומא ואצוקה צידו אמר ליה צני אצוקה זו למה אמר ליה כל זמן שאצוקה זו צידי צני אדם רואין אותי ומצילין אותי מן הפחמים והאי טעמא לא שייך אלא צסומא ממש ונראה דאף ע"ג דפטור ר' יהודה סומא מכל המלות מ"מ מדרבנן חייב דלע"ג דאשה מיפטרא צמלות עשה שהזמן גרמא ולא מחייצין אפילו מדרבנן משום שיש מלות הרבה דמחייצת צהו אצל סומא אי פטרת ליה מכל המלות אפי' מדרבנן א"כ ה"ל כמו נכרי שאין נוהג צמורת ישראל כלל ולכך אותו שלא ראה מאורות מימיו אפילו מדרבנן לא יפרוס על שמע כיון דלית ליה הנאה אצל אס ראה ונסתמא חייב מדרבנן ומוציא אחרים ידי חובתן דאחרים נמי לא מחייצי אלא מדרבנן דק"ש דרבנן היא כדלמר צמי שמתו (צכרות דף כא). ולא דמי חיוצ דסומא לחיוצא דקטן שהגיע לחינוך(י) שאין אלא לחנוכו דלע"ג דחייב מדרבנן אין פורס על שמע להוציא אחרים ידי חובתנ(י):

בעבד כנעני ש"ו פטור מכולם. וא"ת והא צרפואתו חייב כדקאלמר בפ"ק דגיטין (דף יב: ושס"ט) גצי קיטע יד עבדו של צצירו נותן שצתו ורפואתו לרצו ופרץ רפואתו ידיה היא דצעי איתסוי ציה ומשני לא צריכא דלמדוהו לה' יומי ועבדו סמא חריפא ואיתסי צתלמא יומי וי"ל דה"נ פטור מכולס היינו מן היתרון דלמדוהו צה' ואיתסי צג' ואס מאמר ומפשטו ממתנ"י דיכול הרצ לומר לעבד עשה עמי ואני זקך מדפטור משצת וי"ל דהכא מיירי צון את העבד ומיהו קשה מאי קמ"ל רצי יוחנן שנותן רפואתו לרצו דהיינו היתרון דלחסי צג' מתנ"י היא דפטור מכולס ע"כ נראה שיש לחלק צין אחרים חובצין צו צין להרצ עצמו חובל צו סבצר זכה צכלס: **כיון דאקני ליה רחמנא שבח נעורים לאב**. פי' צקונטרס דכתב(צנעוריה צית אציה כל שצח נעורים לאציה וצשנים אוחזין (צ"מ דף יב. ושס) גצי מציאת צנו וצתו הקטנים נמי פי' צצתו מציאתה לאציה משום דצצח נעורים לאציה וקשה לפירושו דצריש פרוק קמא דקדושין (דף ג: ושס) וצאלו נערות (כחצות דף מ:). אמר דההוא צהפרת נדרים הוא דכתב(ולא ילפינן מהתס שאר דצרים ונראה דצכל דוכתי דנקיט שצח נעורים לסימנא צעלמא נקטיה ולא משום דמפיך מצנעוריה וצשעמתין נמי פירש צקונטרס צסוף דצריו דכסף קדושין שלו דלי צעי מסר לה למנוול ומוכה שחין ומציאתה נמי לאכ משום אציה כדמפרש גמרא צפרק נערה שנתפתתה (סס דף מו: ושס) דחיישין שמא מתוך שנאה שלא תתן לו מציאה ימסרנה למנוול ומוכה שחין ומצעיל ליה צחצלה לרצי אלעזר דלע"ג דאין שייך צה אציה דלא קפיד צמידי דאית להו צערא צגופייהו כדלמר לקמן מ"מ ראי' הוא להיות של אצ משום דלפחתה מכספה:

החובל פרק שמיני בבא קמא

פו.

משום דלית ליה לרצא רשע רשע אלא משום שאין צריך דמגופיה דקרא שמתין דאין משלשים צמכות וצאלו נערות (כחצות דף לה. ושס) גצי חייצי מלקיות שוגגין וצבר אחר דלמר ר"ל צצירוש ריצתה תורה חייצי מלקיות כחייצי מיתות היכן ריצתה תורה אצוי אמר

רשע רשע צבא אמר מכה מכה ההס ודאי לא דריש צבא רשע רשע וכן ר' יוחנן פליג אר"ל ומחייב חייצי מלקיות שוגגין צתשלומין לא דריש רשע רשע וכן צההוא פירקא (דף לו). אמר גצי לא יהיה אסון ענוש יענש והא מהכא נפקא מהתס נפקא כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייצו כו' ומסיק חלא צמיתה וממון וחדא צמלקות וממון לא דריש רשע רשע והיינו טעמא דרצא ור' יוחנן וההיא סוגיא סצרי דלא דרשי רשע רשע אלא לעיין דצרים שצף צגוף המלקות דקרא דרשע צגוף המלקות כמיצ והיה אס צן הכות הרשע אצל לפטור מממון שהוא צהדי מיתה ומלקות שאין צגוף המלקות לא דרשינן אצל ממכה יליף לה צבא שפיר צצתשלומין כמיצ מכה צמהה ישלמנה ואצוי אית ליה אפי' התס ג"ש דרשע רשע וסוגיא דהתס גצי רשעתו אליבא דרצא אחיא ואצוי הוה מוקי כרצי מאיר צמיתה ומלקות דמלקות וממון לא צריך קרא דלמאי רשע רשע: **ובן היה רבי יהודה פוטרו מבכ' דינים שבתורה**. תימה א"כ מאי איריא דפטור ר' יהודה צצצות לעיל ולמה לי ג"ש דעינין עינין ונראה לר"י שצצסוף חור צו ר' יהודה ממה שהיה פוטרו מצותה לצד כשמצא דרשה לפוטרו ממימה וגלות א"נ אי לאו דגלי ג"ש דעינין לפטור סומא הוה סצרא למדרש גצי גלות כר' מאיר:

ובן היה ר' יהודה פוטרו מבכ' המצות [האמורות] בתורה. תימה הא דמתן צפרק הקורא את המגילה (מגילה דף כד. ושס"ט) רבי יהודה אומר כל שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס על שמע אפי' ראה ונסמא נמי אמר הכא דפטור מכל

המלות והיאך יפרוס על שמע להוציא אחרים וצירושלמי דמוקי שלא ראה מאורות מימיו ציוש צצית אפל [אין שנולד צמעהר ואינו סומא א"ש אצל צגמרא דידן משמע דמיירי צסומא ממש ומפרש טעמא דרבי יהודה דלמר אין פורס משום דאין נהנה מן המאורות ורבנן [סבצין] אית ליה הנאה כר' יוסי שראה סומא ואצוקה צידו אמר ליה צני אצוקה זו למה אמר ליה כל זמן שאצוקה זו צידי צני אדם רואין אותי ומצילין אותי מן הפחמים והאי טעמא לא שייך אלא צסומא ממש ונראה דאף ע"ג דפטור ר' יהודה סומא מכל המלות מ"מ מדרבנן חייב דלע"ג דאשה מיפטרא צמלות עשה שהזמן גרמא ולא מחייצין אפילו מדרבנן משום שיש מלות הרבה דמחייצת צהו אצל סומא אי פטרת ליה מכל המלות אפי' מדרבנן א"כ ה"ל כמו נכרי שאין נוהג צמורת ישראל כלל ולכך אותו שלא ראה מאורות מימיו אפילו מדרבנן לא יפרוס על שמע כיון דלית ליה הנאה אצל אס ראה ונסתמא חייב מדרבנן ומוציא אחרים ידי חובתן דאחרים נמי לא מחייצי אלא מדרבנן דק"ש דרבנן היא כדלמר צמי שמתו (צכרות דף כא). ולא דמי חיוצ דסומא לחיוצא דקטן שהגיע לחינוך(י) שאין אלא לחנוכו דלע"ג דחייב מדרבנן אין פורס על שמע להוציא אחרים ידי חובתנ(י):

בעבד כנעני ש"ו פטור מכולם. וא"ת והא צרפואתו חייב כדקאלמר בפ"ק דגיטין (דף יב: ושס"ט) גצי קיטע יד עבדו של צצירו נותן שצתו ורפואתו לרצו ופרץ רפואתו ידיה היא דצעי איתסוי ציה ומשני לא צריכא דלמדוהו לה' יומי ועבדו סמא חריפא ואיתסי צתלמא יומי וי"ל דה"נ פטור מכולס היינו מן היתרון דלמדוהו צה' ואיתסי צג' ואס מאמר ומפשטו ממתנ"י דיכול הרצ לומר לעבד עשה עמי ואני זקך מדפטור משצת וי"ל דהכא מיירי צון את העבד ומיהו קשה מאי קמ"ל רצי יוחנן שנותן רפואתו לרצו דהיינו היתרון דלחסי צג' מתנ"י היא דפטור מכולס ע"כ נראה שיש לחלק צין אחרים חובצין צו צין להרצ עצמו חובל צו סבצר זכה צכלס: **כיון דאקני ליה רחמנא שבח נעורים לאב**. פי' צקונטרס דכתב(צנעוריה צית אציה כל שצח נעורים לאציה וצשנים אוחזין (צ"מ דף יב. ושס) גצי מציאת צנו וצתו הקטנים נמי פי' צצתו מציאתה לאציה משום דצצח נעורים לאציה וקשה לפירושו דצריש פרוק קמא דקדושין (דף ג: ושס) וצאלו נערות (כחצות דף מ:). אמר דההוא צהפרת נדרים הוא דכתב(ולא ילפינן מהתס שאר דצרים ונראה דצכל דוכתי דנקיט שצח נעורים לסימנא צעלמא נקטיה ולא משום דמפיך מצנעוריה וצשעמתין נמי פירש צקונטרס צסוף דצריו דכסף קדושין שלו דלי צעי מסר לה למנוול ומוכה שחין ומציאתה נמי לאכ משום אציה כדמפרש גמרא צפרק נערה שנתפתתה (סס דף מו: ושס) דחיישין שמא מתוך שנאה שלא תתן לו מציאה ימסרנה למנוול ומוכה שחין ומצעיל ליה צחצלה לרצי אלעזר דלע"ג דאין שייך צה אציה דלא קפיד צמידי דאית להו צערא צגופייהו כדלמר לקמן מ"מ ראי' הוא להיות של אצ משום דלפחתה מכספה:

א"ל

עין משפט ונר מצוה

פו א מ"י פ"ד מהל' חובל ומזיק ה' י סמג עיין ע:
פו ב מ"י שם סמג שם טו"ש ע' ח"מ סימן תכד סעיף ג:
פוז ג מ"י שם הלכה כ טו"ש ע שם סע"ח:
פוז ד ה מ"י שם ה' כא טו"ש ע שם סעיף ט:
פו ז מ"י שם הלכה ז ועיין צהשגות וצמ"מ טו"ש ע שם סעיף א צ:
פוז ז מ"י שם הלכה י טו"ש ע שם סע"ג:

ⓘ

מוסף רש"י

יומא טבא לרבנן.
ספורה לתלמידים (קדושין לא). ולא עשה בהן חבורה. דאין עליו חיוצ מיתה עד שיעשה צהס ספורה (לעיל פה). אין לעבדים בושת. המניש חת העבד, למי חייבתו תורה למת דמי צמתו (סנהדרין א:19).

ⓘ

רבינו חננאל

אמר רב יוסף מריש הוה אמינא מאן דאמר הלכה כר' יהודה עבדינא להו יומא טבא לרבנן, דאמינא לא מפקדינא וקא עבדינא מצות. וכיון דשמעת' לאה דר' חנינא דאמר גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה אמינא אדריבא מאן דאמר לי אין הלכה כר' יהודה עבדינא יומא טבא לרבנן. וכיון דאוקמינן למתוחין דהיא סתמא דלא כר' יהודה, שבע מינה דלית הילכתא כר' יהודה. דהאמר ר' יוחנן הלכה בכל מקום כסתמא דמתניתין. החובל בבת קטנה שלאחרים חבלה למי. פיר', כלומר ה' דברים שחלבה למי. מי אמרינן כיון דאקני רחמנא שבח נעורים לאביה, פיר' דכתיב בצנעוריה בית אביה, וגרסינן בכחובות בצנעוריה בית אביה, כל שבח נעורים לאביה. ותנן האב זכאי בבתו בקידושה בכסף בשטר ובביאה, וזכאי במציאתה ובמעשה ידיה. חבלה נמי לאביה הוא דהא אפחתה מכספה, פיר' שאם קטע ידה או סימה עינה פחת לאביה מכסף קידושה הראוי לו הולכך יקח החבל במקום אותו פחת. דאי בעי למימסרה למוכה שחין מצו מסר לה, פיר' ידיש לאב למסור את בתו קטנה לכל אשות שירצה שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה, וכיון שעשה לה טובה ומסרה לטוב וזכה בשבח נעורים. אבל חבלה כיון דאי בעי מחבל בה לא מצו חביל בה לא אקני ליה רחמנא, פיר' ויהא שלה.